

POLZIN-HAUMANN, Claudia / SCHWEICKARD, Wolfgang (ed.) (2015): *Manuel de linguistique française*. Berlin / Boston: De Gruyter, IX + 729 p.

Aquest és el vuitè dels *Manuals of Romance Linguistics (MRL)*, extensa col·lecció que pretén substituir, en un format diferent, les enciclopèdies clàssiques, però ja una mica envellides, de la romanística: el *Lexikon der Romanistischen Linguistik (LRL)* (1988-2005) i la *Romanische Sprachgeschichte (RSG)* (2003-2008). Així ho expliquen els coordinadors de la col·lecció, Günter Holtus i Fernando Sánchez Miret, en un pròleg comú a tots els volums (amb el títol «Manuals of Romance Linguistics» p. V-VI; el text del pròleg, en aquest cas, és en francès, però el títol és el títol de la col·lecció, que és en anglès). Una part dels volums de la col·lecció es dedica a aspectes teòrics o metodològics, i una altra part, a cadascuna de les llengües romàniques en concret; el *Manuel de linguistique française*, doncs, forma part d'aquest segon grup. La concepció i edició del volum ha estat a càrrec de Claudia Polzin-Haumann i Wolfgang Schweickard; una tasca no banal, la de sintetitzar la lingüística francesa en un sol volum, encara que sigui un volum de 729 pàgines, i que fa més rellevant el paper dels curadors.

Els editors del volum n'expliquen la seva estructura i intenció en la «Introduction» (p. 1-7). Encara que no té una relació estricta amb el contingut del volum, ens ha cridat l'atenció la frase següent dels curadors sobre la «mercantilització» dels estudis universitaris: «En plus, du point de vue économique, les langues n'ont pas le même poids. Ainsi, "l'économisation" du secteur éducatif contribue elle aussi à la réduction de la perspective traditionnelle romaniste en mettant l'accent plutôt sur "l'utilité" d'une langue donnée que sur la valeur heuristique liée à la connaissance de plusieurs langues romanes» (p. 2); xacra, la de la mercantilització, que és universal i afecta molt particularment els estudis romànics. El volum conté 29 articles que s'estructuren en tres grans seccions, no numerades. La primera secció es titula «Le français dans l'histoire» i conté quatre articles; la segona, «Le français moderne», i és la secció més extensa amb 19 articles; i, finalment, la tercera, també breu amb sis articles, «Tendances méthodologiques et didactiques actuelles». Es fa palès, doncs, que el volum està sobretot centrat en el francès contemporani («C'est toutefois la dimension contemporaine de la langue qui se trouve au cœur du présent manuel», p. 4). De la lectura de la introducció i del repàs de l'índex se'n desprèn que aquest volum té la intenció de presentar la recerca actual en lingüística francesa, volent també posar èmfasi en el que es considera més nou (p. ex., la llengua en els mitjans de comunicació electrònics), i no tant en donar informacions que segurament es considera que el lector pot trobar fàcilment en altres llocs; és a dir, el lector no hi trobarà un capítol dedicat a la fonètica i fonologia o a la formació de mots en francès o a altres temes de descripció clàssica de la llengua.

La primera part, de quatre articles, està dedicada a la perspectiva històrica de la llengua. Els dos primers articles comparteixen el mateix títol delimitat cronològicament: un fins al segle XVI i l'altre del segle XVI en endavant. Són Philipp Burdy, «1. Le français dans l'histoire: depuis ses origines jusqu'au XVIe siècle», p. 11-38; i Christian Schmitt, «2. Le français dans l'histoire: du XVIe siècle à nos jours», p. 39-71. Malgrat compartir títol, els dos articles tenen orientacions diferents, ja que el primer és una presentació més clàssica de la història de la llengua, amb elements d'història interna i externa, el segon se centra molt en la lexicografia i la gramaticografia. Dels dos articles restants, el primer, Gerhard Ernst, «3. La diachronie dans la linguistique variationnelle du français», p. 72-107, presenta diversos problemes de la lingüística variacional en la seva perspectiva històrica. El darrer, Hélène Carles / Martin Glessgen, «4. La philologie linguistique et éditoriale», p. 108-130, fa una molt bona presentació de l'anomenada «filologia lingüística» («plus ciblée sur la description des systèmes grapho-phonétiques, morphologiques et syntaxiques et sur les aspects lexicaux», p. 108) i que la «filologia literària» ha ignorat fins a cert punt, constatant la seva vitalitat en la recerca però la seva absència de l'ensenyament.

La segona part és la titulada «Le français moderne». En aquest apartat, com hem dit el més extens del llibre, hi ha diversos articles desdoblats que tracten del mateix tema però en diversos espais francòfons. Així, els capítols sobre política lingüística: els capítols 5, 7 i 9 s'intitulen «Aménagement linguistique et défense institutionnalisée de la langue», amb una precisió precedida de dos punts

(«France», «Francophonie» o «les français régionaux et les langues des minorités»), respectivament; també tenen títol comú els capítols 6, 8 i 10, que s'intitulen «Linguistique populaire et chroniques de langage», amb les mateixes precisions que el primer grup. Encara trobem tres articles titulats «Le français dans le monde» amb la precisió geogràfica d'Europa, Canadà o Àfrica (articles 19 a 21). Així, en aquests grups veiem que s'obre, en pla d'igualtat, la perspectiva sobre els altres espais que no són estrictament la República Francesa. També el tema de «llengua i generacions» es troba dividit en dos capítols: «13. Langue et générations: le langage des jeunes» i «14. Langue et générations: enjeux linguistiques du vieillissement».

Com hem dit, els tres capítols de política lingüística i defensa institucional de la llengua estan dedicats, respectivament, a França, a la Francofonia i al francès regional i les llengües de les minories (a França, se sobreentén). El primer article parla del francès a França: es fa un repàs històric de les disposicions o lleis relatives a l'ús de la llengua, des del Concili de Tours a la llei Toubion de 1994 i les encara més recents polèmiques sobre l'ús de l'anglès a l'ensenyament universitari; segueix una visió històrica també de les institucions d'estandardització i planificació lingüístiques (Eva Martha Eckkrammer / Stéphanie Lescure, «5. Aménagement linguistique et défense institutionnalisée de la langue : France», p. 133-159). El capítol de política lingüística a la Francofonia (Ursula Reutner, «7. Aménagement linguistique et défense institutionnalisée de la langue: Francophonie», p. 171-195) s'inicia amb una presentació de la Francofonia, el concepte i aspectes com el nombre de locutors de francès al món i dels països on es troben; continua amb una explicació històrica de la difusió del francès en el món i la presentació de l'Organització internacional de la Francofonia. I seguidament exposa el que anomena «aménagement linguistique externe» (sobre l'estatus de les llengües en la societat) i l'«aménagement linguistique interne» (les polítiques destinades a codificar i elaborar el corpus d'una llengua). Finalment, el darrer capítol d'aquesta sèrie és el dedicat als «français régionaux» i les llengües minoritàries de França (Felix Tacke, «9. Aménagement linguistique et défense institutionnalisée de la langue: les français régionaux et les langues des minorités», p. 216-241); s'hi exposen sobretot les polítiques lingüístiques de les llengües «regionals» de l'hexàgon, constatant que, lluny de preservar els drets lingüístics dels locutors, se'n fa una protecció com a bé patrimonial.

És interessant que en aquest manual es dediquin fins a tres capítols a la «lingüística popular» i les «cròniques de llenguatge», un camp que tradicionalment no ha rebut gaire atenció. Els tres capítols porten les mateixes acotacions que el grup anterior. El primer capítol fa un inventari d'aquestes pràctiques de la «lingüística popular», la feta per no-lingüistes i també les produccions destinades al gran públic no-lingüista (Dietmar Osthus, «6. Linguistique populaire et chroniques de langage : France», p. 160-170). El segon article se centra més en les cròniques de llenguatge publicades en diaris o publicacions periòdiques, de les quals se n'ha fet repertoris per França i pel Canadà, però no per la Suïssa ni per la Bèlgica francòfona (Carolin Patzeit, «8. Linguistique populaire et chroniques de langage: Francophonie», p. 196-215). Finalment, un tercer capítol, després de definir per tercer cop el que s'entén per «lingüística popular» (potser hauria estat desitjable una major coordinació en aquest aspecte), presenta la tipologia de les cròniques referents als francesos regionals i les llengües minoritàries (Judith Visser, «10. Linguistique populaire et chroniques de langage: les français régionaux et les langues des minorités», p. 242-261).

La part dedicada al francès modern continua amb dos capítols: un de molt teòric sobre l'immediat i la distància comunicativa, que es llegeix amb profit, però no parla particularment del francès (Thomas Krefeld, «11. L'immédiat, la proximité et la distance communicative», p. 262-274), i l'altre dedicat a la comunicació en els mitjans electrònics (Anja Overbeck, «12. La communication dans les médias électroniques», p. 275-292), també bastant teòric però amb algunes indicacions sobre el francès, que, d'altra banda, no semblen ser particularment distintives respecte del que, per exemple, succeeix en català.

Dos articles es dediquen al tema «llengua i generacions». Un sobre el llenguatge dels joves (Kristina Bedijs, «13. Langue et générations: le langage des jeunes», p. 293-313) i l'altre sobre els problemes lingüístics de les generacions dels més grans (Annette Gerstenberg, «14. Langue et générations: enjeux linguistiques du vieillissement», p. 314-333). Tant en un cas com en l'altre hi ha moltes informacions

que es poden aplicar al francès o a qualsevol altra llengua. El primer sí que dona dades sobre el francès dels joves, però el segon caracteritza uns trets que no semblen ser específics del francès en oposició a altres llengües. L'article següent, d'Elmar Schafroth, «15. Sexe et genre», p. 334-364, tracta diversos aspectes del gènere com a categoria lingüística en francès i només en la darrera part tracta del sexe biològic i els problemes relacionats, per exemple, amb la feminització de títols o les teories lingüístiques feministes.

L'article de Joachim Lengert, «16. Les français régionaux», p. 365-400, tracta aquest tema específic de la lingüística francesa. En presenta la terminologia i altres aspectes teòrics i després presenta alguns trets fonètics i fonològics, gramaticals i lèxics d'alguns parlars regionals, sense fer-ho exhaustivament; finalment tracta les fonts dels regionalismes. El capítol dedicat al contacte del francès amb altres llengües, d'Esme Winter-Froemel, «17. Le français en contact avec d'autres langues», p. 401-431, conté una part de tipus històric, que s'adiria també amb el primer grup d'articles del manual, i acaba amb el contacte amb l'anglès i les reaccions, individuals i institucionals, al contacte lingüístic. Un problema que preocupa és el del paper del francès com a llengua de la ciència i com a llengua internacional, ja que aquest rol ha estat assumit majoritàriament per l'anglès tot i que històricament l'havia fet el francès fins al segle xx. L'article següent, d'Elmar Eggert, «18. Le français dans la communication scientifique et internationale», p. 432-456, tracta d'aquesta problemàtica, en primer lloc de l'ús com a llengua de la ciència i en segon lloc de l'ús en mitjans de comunicació, indústria del cinema, etc., per acabar amb una presentació de les institucions de promoció internacional del francès.

Els darrers cinc capítols d'aquesta part tornen a presentar temes que potser es poden catalogar com a més clàssics però que aporten tota una sèrie d'informacions, interessants i il·lustratives, a aquest manual. Els tres primers presenten l'estat del francès en el món amb tres presentacions: Johannes Kramer / Aline Willems, «19. Le français dans le monde : Europe», p. 457-477, tracta dels diferents països europeus (sense França) que tenen el francès com a llengua (co)oficial; se'n fa un estat amb estadístiques, anàlisi de l'estatus legal, etc. Igualment ho fa Edith Szlezák, «20. Le français dans le monde : Canada», p. 478-504, que tracta també la perspectiva històrica, dialectal i les particularitats del francès canadenc, amb, també, l'anàlisi de la política lingüística. Clou aquest grup de tres articles Sabine Diao-Klaeger, «21. Le français dans le monde : Afrique», p. 505-524, amb una presentació històrica, l'estatus del francès en els diversos països d'Àfrica, particularitats del francès africà i la perspectiva sociolingüística i de les llengües en contacte. Els dos darrers articles són dues excel·lents presentacions sobre la gramatocografia (les obres que fan una descripció gramatical del francès, des de l'Edat Mitjana fins a l'actualitat; Pierre Swiggers, «22. Grammaticographie», p. 525-555) i sobre la lexicografia, amb la riquíssima història dels diccionaris de la llengua francesa; s'hi presenten des de les glosses medievals fins als diccionaris actuals, cloent amb els diccionaris electrònics (Xavier Gouvert / Ulrike Heidemeier, «23. Lexicographie», p. 556-582).

La darrera part del volum es titula «Tendances méthodologiques et didactiques actuelles». S'inicia amb dos capítols més aviat teòrics: Paul Gévaudan, «24. La linguistique cognitive», p. 585-617, i Britta Thörle, «25. La linguistique appliquée», p. 618-638, per bé que aquesta darrera se centra en quatre camps «particulièrement intéressants du point de vue des pays et régions germanophones dans lesquels le français est étudié et enseigné comme langue étrangère [...] et utilisé dans des contextes professionnels plurilingues», tria que restringeix l'abast de l'article, que acaba presentant algunes associacions científiques i revistes dedicades a la lingüística aplicada. Segueix un capítol dedicat a l'ensenyament del francès, en totes les seves variants (com a llengua primera o segona o estrangera, en diferents països i diferents nivells escolars): Christiane Fäcke, «26. Le français dans l'enseignement scolaire et universitaire», p. 639-658, capítol que s'obre també amb una presentació teòrica sobre l'adquisició de les llengües. Encara un capítol sobre el plurilingüisme, Christina Reissner, «27. La recherche en plurilingüisme», p. 659-680, presenta el panorama de les institucions europees en les seves disposicions sobre el plurilingüisme i acaba presentant els marcs de la intercomprensió entre el francès i les llengües romàniques. El penúltim capítol és el dedicat a la presentació, prou tècnica, dels recursos electrònics per treballar en la lingüística francesa i els seus darrers desenvolupaments: Achim Stein, «28. La lin-

guistique française et ressources électroniques», p. 681-695. Finalment, el darrer capítol d'aquesta part es titula succintament «traducció» i tracta tres aspectes de la traducció al francès: una història de la traducció al francès, de l'Edat Mitjana a l'actualitat; la traductologia moderna; i una darrera part que tracta selectivament alguns problemes lingüístics de la traducció (Michael Schreiber, «29. Traduction», p. 696-715).

El volum es clou amb un «Index» (p. 717-729) que inclou, tot junt en ordre alfabètic, conceptes (p. ex. *acadien*), topònims (p. ex. *Allemagne*), i noms o sigles d'institucions (p. ex. *Alliance Française*), bases de dades o lleis (p. ex. *Loi Bas-Lauriol*). També alguns dels textos més antics (la *Séquence de Sainte-Eulalie*, els *Serments de Strasbourg* o la *Vie de Saint Léger*), però, en canvi, no s'hi mencionen autors (és a dir, el lector que volgués buscar-ho, no trobaria a l'índex si en algun article es parla de Vaugelas o Robert Estienne, per esmentar un parell d'exemples).

Seguint el que segurament són els criteris de la col·lecció, no s'esmenta enlloc l'adscripció professional dels col·laboradors. Evidentment aquesta informació no és essencial per a la lectura dels articles i, a més, és fàcilment recuperable cercant per internet; però, a més de satisfer la curiositat, sovint serveix per fer-se una idea del perfil de l'autor/a i és una dada que tradicionalment s'acostuma a incloure en els volums col·lectius. També seguint criteris de la col·lecció, cada article va precedit d'un «Abstract» i uns «Keywords», encapçalats per aquests mots, una mica incongruentment, ja que tant el resum com els mots-clau estan en francès. Cada capítol té les seves pròpies indicacions bibliogràfiques, sovint molt àmplies, de manera que no hi ha una bibliografia general comuna del volum.

En resum, un volum en alguns capítols massa teòric i poc aplicat al francès, però que conté aportacions valuoses, i és important d'assenyalar que s'hi han volgut incloure aspectes de la lingüística més actual.

Maria-Reina BASTARDAS I RUFAT
Universitat de Barcelona

PORTALÉS, Enric (2017): *Argumentació i educació discursiva: el gènere cartes al director en l'ensenyament*. Benicarló: Onada Edicions, 298 p.

S'equivocarà qui esperi trobar en aquest llibre allò que prometen els seus paratextos (i per què no hauriem d'esperar-ho, això?): entrarem a dins i, dels tres conceptes titulars (*argumentació*, *educació/ensenyament* i *gènere cartes al director*), pràcticament només en quedarà el darrer (*el gènere cartes al director*), i, consegüentment, del text de la contraportada, on s'afirma que «aquest estudi fa una proposta d'aprenentatge lingüístic —allunyada de modes passatgeres i d'etiquetes grandiloqüents— que es basa en l'anàlisi d'uns textos reals pròxims als estudiants: les cartes al director», en podem dir exactament el mateix —la *proposta d'aprenentatge lingüístic* ens l'hauré de fer nosaltres. L'estudi, derivat de la tesi doctoral de l'autor, explora la carta al director (que és així, en singular, com es diu el gènere: no pas *cartes*, com apareix en el títol), i ho fa basant-se en un corpus de cartes (sembla que prou extens, però no ho sabem: no se'ns diu quantes són) publicades al novembre del 2011 als diaris *La Vanguardia*, *Ara*, *Diari de Sabadell* i *Levante*.

Els continguts del llibre es distribueixen en dues parts precedides d'un capítol introductori en què es fa una caracterització general de la carta al director i del corpus d'estudi. La primera part sotmet a examen els participants en l'acte de comunicació; així, l'autor s'hi pregunta per *com ens presentem* (o sigui, per la manera com l'emissor transmet la seva pròpia imatge) i per *com ens dirigim als interlocutors*, això darrer en funció de si la carta és de col·loqui (aquella que pretén establir un «diàleg» amb els autors d'altres cartes aparegudes en el mitjà) o de comentari (aquella que contesta, amplia, rectifica o critica articles de diversa índole apareguts en el periòdic), una distinció rellevant i, que sapiguem, original.

La segona part, bastant més extensa (triplica la primera), passa revista als trets pragmaestilístics del gènere, i ho fa, bàsicament, a partir de la caracterització de (*a*) el significat lèxic dels adjectius (amb una